

TERÖRSÜZ TÜRKİYE - MİLLİ DAYANIŞMA, KARDEŞLİK VE DEMOKRASİ KOMİSYONU SÜRECİNDE SİYASAL UZLAŞININ SÖYLEMSEL VE KURUMSAL MİMARİSİ¹

THE DISCURSIVE AND INSTITUTIONAL ARCHITECTURE OF POLITICAL CONSENSUS IN THE PROCESS OF THE “TERROR-FREE TÜRKİYE – NATIONAL SOLIDARITY, BROTHERHOOD, AND DEMOCRACY COMMISSION”

Havva KÖK ARSLAN², Güler KALAY³

ÖZET

Bu çalışma, TBMM bünyesinde yürütülen Terörsüz Türkiye Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu sürecinde üretilen siyasal uzlaşi dilini parlamenter bir söylem alanı olarak incelemektedir. Komisyon sürecinde yer alan siyasi partilerin Komisyona sundukları raporlar ile bu raporlardan üretilen MAXQDA kod dağılımları, kod ilişkileri ve temsili doğrudan alıntılar tek bir ampirik veri kümesi olarak çözümlenmektedir. Araştırma, çok aşamalı nitel kodlama ile kod frekansları ve kodlar arası ilişkiler analizini birlikte kullanmaktadır. Bulgular, uzlaşının içeriksel

-
- 1 Araştırma Makalesi
Makale gönderim tarihi: 07.04.2026
Makale kabul tarihi: 04.06.2026
 - 2 Prof. Dr., Üsküdar Üniversitesi İTBF, Siyaset Bilimi ve UI Bölümü (İng.)
E-posta: havva.kokarslan@uskudar.edu.tr
ORCID: 0000-0003-0029-7628
 - 3 Dr., Üsküdar Üniversitesi İTBF, ÜSSAM
E-posta: guler.kalay@uskudar.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9235-9189

mutabakattan çok TBMM-merkezli süreç tasarımı, aşamalılık, koşulluluk, kurumsal güvence ve teknik-uygulama dili çevresinde kurulduğunu göstermektedir. Buna karşılık kırmızı çizgiler, kriminalizasyon, yaftalama ve niyet okuma gibi söylemler müzakere alanını daraltmaktadır. Makale, parlamenter siyasetin ortak çözüm içeriklerinden ziyade ortak müzakere zeminleri ürettiğini, ancak bu zeminin söylemsel dışlama pratikleri nedeniyle kırılgan kaldığını ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Terörsüz Türkiye, siyasal uzlaş, parlamenter müzakere, söylem analizi, siyasi partiler

ABSTRACT

This article examines the language of political consensus produced in the Grand National Assembly of Türkiye (GNAT) commission process as a parliamentary discursive field. It analyzes nine party reports together with MAXQDA code frequencies, code relations, and representative quotations as a single empirical corpus. The study combines multi-stage qualitative coding with frequency and co-occurrence analysis. The findings show that consensus emerges less through substantive agreement than through GNAT-centred process design, gradualism, conditionality, institutional guarantees, and a technical-administrative language. By contrast, red lines, criminalisation, labelling, and suspicion-producing discourse narrow the space of negotiation. The article argues that parliamentary politics generates shared grounds of negotiation rather than a common substantive project, yet this ground remains fragile because exclusionary discourse repeatedly redraws the boundaries of legitimate negotiation.

Keywords: *Terror-Free Türkiye, political consensus, parliamentary negotiation, discourse analysis, political parties*

GİRİŞ

Türkiye’de çatışma, çözüm ve uzlaş tartışmaları uzun süredir siyasal gündemin merkezinde yer almakla birlikte, bu tartışmalar çoğu zaman çözüm önerilerinin içeriksel doğruluğu, aktörlerin siyasal konumlanması ya da pozisyonların normatif meşruiyeti etrafında yürütülmektedir.⁴ Buna karşılık, uzlaşının hangi söylemsel ve kurumsal koşullar altında mümkün hale geldiği sorusu görece daha sınırlı biçimde ampirik incelemeye konu olmaktadır. Oysa parlamenter alanlarda uzlaşının ortaya çıkışı, yalnızca belirli politika tercihlerinde ortaklaşma ile değil hangi aktörlerin meşru muhatap sayıldığı, hangi taleplerin konuşulabilir kabul edildiği ve hangi kavramların ortaklaştırılabildiğiyle doğrudan ilişkilidir.⁵ Bu nedenle uzlaşının analizi, içerik metinlerinin ya da normatif önerilerin toplamına indirgenemeyeceği gibi uzlaşının hangi dil içinde kurulup hangi eşiklerde kırılmalık gösterdiğinin de incelenmesi gerekir. Bu bağlamda makalede Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu sürecine sunulan parti raporları, yukarıda belirtilen sorunsal çerçevesinde ele alınmaktadır.

Parti raporları burada yalnızca politika önerilerinin listelendiği belgeler olarak değil meşruiyet, muhataplık ve müzakere sınırlarını kuran siyasal metinler olarak da değerlendirilmektedir. Dolayısıyla araştırmanın asıl sorusu, partilerin ne önerdiği kadar, hangi önerileri konuşulabilir hale getirdiği, hangilerini koşullara bağladığı ve hangilerini mutlak biçimde müzakere dışına ittiğidir.⁶ Bu bakış açısı, uzlaşının çatışmanın ortadan kalktığı nihai bir durum olmanın ötesinde rekabet eden siyasal projeler arasında belirli düğüm noktalarında üretilen, kırılmalık bir süreç olduğunu varsaymaktadır.

Siyaset bilimi açısından bu yaklaşımın iki nedenle önemli olduğu düşünülmektedir. İlk olarak, aynı kurumsal mekânda faaliyet gösteren ve aynı sorunlara yanıt veren partilerin metinleri, ideolojik farklılıkların müzakere tasarımı ve meşruiyet diline nasıl tercüme edildiğini göstermektedir. İkincisi, uzlaşının içeriksel mutabakattan çok süreçsel ve söylemsel koşullara bağlanması, parlamenter siyaseti yalnız yasa yapma tekniği değil, siyasal çatışmanın yönetilebilir kılındığı bir meşrulaştırma alanı olarak okumaya imkân vermektedir. Bu makalenin temel iddiası, TBMM - Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu sürecinde uzlaşının ortak çözüm içeriklerinden çok ortak süreç mimarileri ve kurumsal güvenceler üzerinden üretildiği; buna karşılık kriminalizasyon, meşruiyet iptali, yaftalama ve sıfır-toplamcı dil nedeniyle daraldığıdır.

4 Bknz. Chantal Mouffe, *The Democratic Paradox*, Verso, London, 2000, s. 101; John S. Dryzek, *Discursive Democracy: Politics, Policy, and Political Science*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, s. 2.

5 Jürgen Habermas, *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*, MIT Press, Cambridge, 1996, s. 304; Carl Schmitt, *Kanunilik ve Meşruiyet*, İthaki Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2018, s. 35.

6 Ernesto Laclau - Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*, Verso, London, 1985, s. 105.

Makalenin veri seti, komisyon süreci kapsamında TBMM'ye sunulmuş dokuz siyasi parti raporundan oluşmaktadır.⁷ Araştırma, MAXQDA Analytics Pro 24 kullanılarak yürütülen çok aşamalı nitel kodlama, kod frekansları ve kodlar arası ilişkiler analizine dayanmaktadır.⁸ Bulgular, uzlaşının özellikle TBMM-merkezli süreç tasarımı, aşamalılık, koşulluluk ve teknik-uygulama dili çevresinde yoğunlaşmakla birlikte kırmızı çizgiler, meşruiyet iptali, dış güçler çerçevesi ve niyet okuma gibi söylemlerin müzakere alanını daralttığını göstermektedir. Bu nedenle makale, parlamenter uzlaşının ortak içeriklerden çok ortak müzakere zeminleri ürettiğini; ancak bu zeminlerin söylemsel dışlama pratikleri nedeniyle sürekli kırılğanlaştığını ileri sürmektedir.

Bu sorunsal aynı zamanda daha geniş bir kuramsal soruya bağlanmaktadır; parlamenter kurumlar derin siyasal çatışmalar karşısında neyi mümkün kılar? TBMM ölçeğinde verilen cevap, nihai uzlaşmayı tek başına üretmekten çok, uzlaşının hangi dilsel ve kurumsal koşullarda tasarlanabileceğini görünür kılmaktır. Başka bir ifadeyle, komisyon süreci ortak bir siyasal proje üretmeyebilir; ancak hangi düğüm noktalarında kısmi ortaklaşmanın kurulabildiğini ve hangi eşiklerde bunun dağıldığını göstermesi bakımından analitik açıdan son derece verimlidir. Bu makalenin amacı, bu geçici ve kırılğan ortaklaşma biçimlerini sistematik biçimde görünür kılmaktır.

Makale beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde uzlaş, meşruiyet ve parlamenter müzakere ilişkisi kavramsal düzeyde tartışılmaktadır. İkinci bölüm veri setini ve yöntemi açıklamaktadır. Üçüncü bölüm uzlaşının kurulduğu alanları, dördüncü bölüm uzlaşının daraldığı alanları incelemektedir. Beşinci bölüm ise bulguları yasama süreci açısından değerlendirmekte ve parlamenter uzlaşının niteliğine ilişkin daha genel çıkarımlar üretmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: PARLAMENTER UZLAŞI, MEŞRUIYET VE MÜZAKERE EDİLEBİLİRLİK

1.1. Uzlaşının Sonuç Olarak Değil Süreç Olarak Kavramsallaştırılması

Uzlaş, siyaset bilimi ve çatışma çözümü literatüründe çoğu zaman farklı aktörlerin ortak bir çözüm formülünde buluşması şeklinde düşünülmektedir; ancak yoğun kutuplaşma içeren rejimlerde ve etnopolitik çatışma alanlarında uzlaş nadiren

7 Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu AK Parti Grubu Raporu*, 2025; Cumhuriyet Halk Partisi, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Raporu*, 2025; Demokratik Sol Parti, *Millî Birlik, Dayanışma ve Demokrasi Komisyonu Değerlendirme Raporu*, 2025; DEM Parti, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu DEM Parti Raporu*, 2025; Emek Partisi, *Komisyon Raporu*, 2025; Milliyetçi Hareket Partisi, *Terörsüz Türkiye Raporu*, 2025; Türkiye İşçi Partisi, *Komisyon Sonuç Raporu Önerisi*, 2025; Yeni Refah Partisi, *Rapor*, 2025; Yeniyol Grubu, *TBMM Raporu*, 2025.

8 MAXQDA Analytics Pro 24, *Kod Kitabı*, 2026; MAXQDA Analytics Pro 24, *Nitel Veri Analizi Tabloları*, 2026; MAXQDA Analytics Pro 24, *Nitel Veri Analizi Yazılımı Çıktıları*, 2026.

tam içeriksel mutabakat biçiminde ortaya çıkar. Daha çok, hangi sorunların hangi kavramlarla adlandırılacağı, hangi aktörlerin meşru muhatap olarak tanınacağı ve hangi başlıkların hangi prosedürler içinde tartışılabileceği etrafında örülen bir müzakere rejimi olarak işlev görür.⁹ Başka bir ifadeyle, uzlaşma çoğu zaman “aynı şeyi isteme” değil, “aynı süreç içinde konuşmayı sürdürme” kapasitesidir. Bu nedenle uzlaşının analizi, sadece planlanmış öneriler ya da nihai çözüm paketleri üzerinden yürütülemez.

Uzlaşma, ortak kavram setleri ile farklı siyasal yaklaşımlar arasındaki ilişkinin incelenmesini gerektirir. Siyasi aktörler sıklıkla demokrasi, eşitlik, kardeşlik, güvenlik, barış, birlik ya da toplumsal onarım gibi ortak kavramları kullanırlar; ancak bu kavramları farklı nedensellik zincirlerine, farklı devlet tasarımlarına ve farklı yurttaşlık rejimlerine eklemeler.¹⁰ Dolayısıyla kavramsal ortaklık, içeriksel uzlaşının değil, uzlaşma zemininin en kırılgan biçiminin göstergesi olabilir. Bununla birlikte uzlaşmayı süreç olarak kavramsallaştırmak, analizi iki bakımdan derinleştirmektedir. İlk olarak dikkatleri nihai programlardan ziyade geçiş düzeneklerine, takvimlere, önkoşullara, prosedürlere ve güvence mekanizmalarına çekerken; diğer yandan uzlaşının başarısızlığını yalnızca “farklı pozisyonlar” ile açıklamayı engellemektedir. Meşruiyet krizi, söylemsel dışlama ve muhataplık sorunu gibi daha derin eşiklere işaret etmektedir. Bu nedenle bu makalede uzlaşma, sabit ve bütünlüklü bir siyasal sonuç değil, meşruiyet ve müzakere sınırları içinde sürekli yeniden inşa edilen kırılgan bir süreç olarak ele alınmaktadır.

1.2. Parlamenter Alanın İşlevi: Temsil, Meşrulaştırma ve Sınır Üretimi

Parlamenter alan, yalnızca yasaların görüşülüp kabul edildiği bir teknik kurumsal zemin değildir. Aynı zamanda siyasal çatışmanın meşru biçimde sahnelendiği, kamusal olarak görünür kılındığı ve denetlenebilir hale getirildiği bir temsil alanıdır.¹¹ Meclis komisyonları ise bu genel kurumsal işlevin daha yoğunlaşmış bir formunu temsil eder. Komisyonlar uzmanlık, bilgi toplama, görüşme, raporlama ve izleme kapasitesi üzerinden, müzakerenin hem prosedürel çerçevesini hem de meşruluk sınırlarını üretmektedir.

Bu bağlamda parlamenter müzakere, yalnızca karar üretme tekniği değil aynı zamanda meşruiyet ve muhataplık üretme pratiği olarak görülmektedir. Kimlerin konuşabileceği, hangi taleplerin meşru siyasal talep olarak tanınacağı ve hangi formülasyonların uzlaşma çerçevesine dahil edileceği gibi sorular, parlamenter alanın odak merkezindedir. Bu durum özellikle etnopolitik anlaşmazlıklarda daha görünür hale gelmektedir. Çünkü burada anlaşmazlık yalnız kaynak dağılımı, güvenlik ya da temsil problemi değildir; aynı zamanda siyasal topluluğun sınırları, egemenliğin dili

9 Dryzek, *Discursive Democracy: Politics, Policy, and Political Science*, s. 53.

10 Etienne Balibar - Immanuel Wallerstein, *İrk Ulus Sınıf*, Çev. Nazlı Ökten, Metis Yayınları, İstanbul, 1993, s. 96.

11 Habermas, *Between Facts and Norms*, s. 356.

ve yurttaşlığın biçimi üzerinden üretilen bir mücadeledir. Dolayısıyla parlamenter uzlaşının analizinde kurumsal prosedür ile söylemsel meşruiyet arasındaki gerilimin birlikte incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.¹²

Parlamenter alanın bu işlevi, metinlerin neden yalnız “görüş bildiren belgeler” olarak okunamayacağını da açıklamaktadır. Buna göre; parti raporları, aynı zamanda parlamenter sürecin neye benzeyeceğini tanımlayan edimsel müdahalelerdir. Bir komisyonun hangi toplumsal kesimleri dinlemesi gerektiği, hangi önerilere öncelik verileceği, hangi dilin uzlaşmaya elverişli sayılacağı ya da hangi konuların komisyonun yetki alanı dışında tutulacağı gibi tercihler, salt teknik kararlardan ibaret değildir. Bunlar, meşru siyaset ile gayrimeşru siyaset arasındaki sınırı yeniden çizen kurucu kararlardır.

1.3. Söylem ve Kurumsalcılık Arasında Bir Analitik Köprü

Bu makale, söylemsel kurumsalcılıkla uyumlu biçimde, kurumları yalnızca kuralların toplamı olarak değil, aktörlerin anlamlandırma pratikleriyle sürekli yeniden kurulan düzenekler olarak ele almaktadır.¹³ Aynı şekilde söylem de yalnızca retorik bir yüzey değil, siyasal olanın sınırlarını düzenleyen maddi etkileri olan bir pratik olarak anlaşılmaktadır. Bu bakış açısından parti raporlarının siyasal içerikleri kadar bu içeriklerin nasıl çerçevelendiğinin, hangi kavramlar etrafında meşrulaştırıldığının ve hangi sınırlarla birlikte dolaşıma sokulduğunun incelenmesi mümkün olmaktadır.

Dolayısıyla makalenin kavramsal tercihi, uzlaşmayı teknik bir yönetim sorunu olarak ele alan indirgemecilikten ve metinleri yalnızca ideolojik beyanlar olarak okuyup kurumsal boyutu ihmal eden yaklaşımlardan ayrılmaktadır. Bununla ilişkili olarak parti raporları, rekabet eden siyasal projelerin TBMM ölçeğinde kurumsal bir dille yeniden yazıldığı belgeler olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle makalenin temel sorusu, TBMM Terörsüz Türkiye; **Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu** sürecinde siyasi partiler, uzlaşmayı hangi söylemsel ve kurumsal araçlarla mümkün, hangi söylem pratikleriyle imkânsız hale getirdikleridir.

2. VERİ SETİ VE YÖNTEM

2.1. Veri Seti

Araştırmanın veri seti, komisyon süreci kapsamında TBMM’ye sunulan dokuz siyasi parti raporundan oluşmaktadır. Bu partiler, Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokratik Sol Parti, DEM Parti, Emek Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Türkiye İşçi Partisi, Yeni Refah Partisi ve Yeniyol Grubu’dur. Bu raporlar, aynı kurumsal çağrıya yanıt veren, aynı siyasal probleme çözüm üretmeyi

12 Mouffe, *The Democratic Paradox*, s. 80.

13 Schmidt, “Discursive Institutionalism: The Explanatory Power of Ideas and Discourse”, s. 314; Peter A. Hall, “Policy Paradigms, Social Learning, and the State”, *Comparative Politics*, C. 25, S. 3, 1993, s. 279.

amaçlayan ve kamusal tartışma içinde dolaşıma sokulmuş metinler olarak seçilmiştir. Veri setinin temel avantajı, farklı ideolojik konumların aynı parlamenter bağlam içinde hangi söylemsel ve kurumsal çerçeveleri ürettiğini birlikte izlemeye imkân vermesidir.

Veri setinin niteliği, metinler arası karşılaştırmayı özellikle anlamlı kılmaktadır çünkü raporlar hem ortak bir siyasi bağlama yanıt vermekte hem de her partinin kendine özgü siyasal dilini ve önceliklerini taşımaktadır. Bu özellik, onları ne yalnızca programatik metin ne de sıradan polemik belgeleri haline getirir. Tam tersine, raporlar aynı anda hem müzakere daveti, hem siyasal konumlanış beyanı, hem de meşruiyet mücadelesinin aracı olarak işlev görür.

2.2. Analiz Tasarımı ve Kodlama

Araştırma, nitel söylem analizini kod frekansları ve kod ilişkileri analizi ile destekleyen karma yöntemli bir tasarıma dayanmaktadır. Kodlama süreci MAXQDA Analytics Pro 24 kullanılarak yürütülmüştür.¹⁴ Kod kitabı iki ana bölüm olarak oluşturulmuştur. Buna göre; ilk bölüm uzlaşının kurulabildiği alanları, ikinci bölüm ise uzlaşmayı daraltan veya imkânsızlaştıran söylem pratiklerini kapsamaktadır.¹⁵

İlk bölümde insani-toplumsal uzlaş alanları, politik-ekonomik problemler, uzlaşılan çözüm önerileri/yasa teklifleri ve uzlaşma zeminini belirleyen ortak kavramlar olarak alt başlıklar, ve bu alt başlıkların kapsamında ele alınan temel konulara göre kodlama süreci yürütülmüştür. Bu şekilde oluşturulan kod kitabı, bu makalenin temel veri setini oluşturmaktadır. Makalenin analiz sürecinde ise kod kitabının ilk bölümü süreç tasarımı, aşamalılık, koşulluluk, kurumsal güvence, TBMM/komisyon, teknik-uygulama uzlaşısı, haklar-yurttaşlık-eşitlik, yerinden edilme-göç-sosyal yıkım, kültürel ve dilsel tanınma, mağduriyet-travma-yas ve kutuplaşma-toplumsal çözülme gibi alt kümeler çerçevesinde ele alınmıştır. Kod kitabının parti raporlarındaki ayrışan söylemleri içeren ikinci bölümü ise kırmızı çizgiler, etnik temelde siyasal-idari statüye itiraz, resmî dil ve üniter yapı vurgusu, terörle müzakere reddi, kriminalizasyon, meşruiyet iptali, yaftalama, mutlaklaştırma, sıfır-toplam dili, komplo/dış güçler çerçevesi ve niyet okuma gibi alt kodlar kullanılarak analiz edilmiştir.¹⁶

Bu tasarım iki analitik imkân sağlamaktadır; birincisi hangi başlıkların ne sıklıkla görüldüğünü saptamak, ikincisi ise daha önemli olarak, hangi başlıkların hangi kavramsal kümelerle birlikte dolaşıma sokulduğunu göstermektir. Uzlaşının ya da ayrışmanın yalnız nicel frekanslarla değil, eş-kodlanma örüntüleriyle değerlendirilmesi, parti metinlerinin iç mantığını daha iyi kavramayı mümkün kılmaktadır. Örneğin aşamalılık kodunun teknik-uygulama diliyle mi, ortak kavramlarla mı, yoksa kırmızı çizgilerle mi birlikte ortaya çıktığı; yaftalama ve

14 MAXQDA Analytics Pro 24, *Nitel Veri Analizi Yazılımı Çıktıları*, 2026.

15 MAXQDA Analytics Pro 24, *Kod Kitabı*, 2026.

16 MAXQDA Analytics Pro 24, *Kod Kitabı*, 2026; MAXQDA Analytics Pro 24, *Nicel Veri Analizi Tablolari*, 2026.

kriminalizasyonun hangi bağlamlarda yoğunlaştığı; eşit yurttaşlık söyleminin kültürel tanınma ya da toplumsal onarım başlıklarıyla hangi ilişki içinde kurulduğu bu yolla izlenebilmektedir. Araştırmanın nicel katmanı, nitel yorumun yerine geçmemekte; onu sağlamlaştırmaktadır. Kod frekansları uzlaşının ya da ayrışmanın hangi alanlarda yoğunlaştığını gösterirken, kod ilişkileri bu alanların birbirleriyle hangi biçimde örüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu nedenle makalenin yöntemi, “ne kadar tekrarlandığı” ile “hangi bağlamda kullanıldığı” sorularını birlikte düşünmektedir.

Bu kod mimarisinin ampirik dayanağını araştırmada kullanılan ayrıntılı MAXQDA dağılımları oluşturmaktadır. Bu dağılımlar, uzlaş alanlarında insani-toplumsal sorunların haklar-yurttaşlık-eşitlik (n=91; %35) ile yerinden edilme-göç-sosyal yıkım (n=82; %32) eksenlerinde yoğunlaştığını; politik-ekonomik sorunların ise güvenlik-özgürlük dengesi/terör tanımı (n=275; %42,6), hukuk devleti-yargı krizi (n=131; %20,3) ve siyasal temsil-katılım-meşruiyet krizi (n=104; %16,1) etrafında kümelandığını göstermektedir. Ayrışılan alanlarda da tablo benzer biçimde nicel olarak izlenebilmektedir: müzakereyle uzlaşya açık öneriler %39 (n=565) ile en geniş dilimi oluştururken, uzlaşmayı engelleyen sözcük ve kavramlar %34 (n=493), kırmızı çizgiler ise %26 (n=378) oranına ulaşmaktadır. Dolayısıyla bu makalede kod yoğunluğu, nitel okumanın yerine geçen bir nicel sonuç olarak değil; söylemsel düğüm noktalarının hangi başlıklarda sertleştiğini ya da esnediğini gösteren yönlendirici bir harita olarak kullanılmaktadır.

2.3. Yöntemsel Sınırlılıklar

Bu araştırma, komisyon sürecinin metinsel verilerine odaklandığı için belirli sınırlılıklar taşımaktadır. Öncelikle, analiz doğrudan görüşme tutanaklarını, kapalı müzakere süreçlerini ya da parti içi karar alma mekanizmalarını kapsamamaktadır. Dolayısıyla çalışma, siyasi parti raporlarında neyin meşru siyaset olarak sunulduğu, sorusuna yanıt üretmektedir. İkinci olarak, raporlar siyasal iletişimin yüksek düzeyde stratejik belgeleri olduğundan, sessizlikler ve dolaylı formülasyonlar da en az açık öneriler kadar önem taşımaktadır. Bu durum, söylem analizini daha gerekli kılmakla birlikte, bulguların daima metinlerin kurduğu kamusal ufukla sınırlı olduğunu hatırlatır. Son olarak, nicel kod ilişkileri tek başına nedensellik üretmez; bu nedenle makalede sayısal örüntüler, nitel bağlam çözümlemesiyle birlikte yorumlanmaktadır.¹⁷

Diğer yandan bu sınırlılıkların aynı zamanda analitik bir avantaj sunduğu da söylenebilir. Bu bağlamda komisyon raporları, partilerin bir yandan kurumsal akla hitap ederken öte yandan kamuoyuna seslendiği karma metinlerdir. Dolayısıyla bu metinleri çözümlemek, yalnız partilerin taleplerini değil, taleplerin parlamenter dile nasıl tercüme edildiğini de görünür kılar. Tam da bu nedenle çalışma, yasama sürecine dışarıdan bakan bir siyasal yorumdan ziyade, yasama sürecinin kendi metinsel mantığını çözümlemeyi hedeflemektedir.

17 Maarten A. Hajer, *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process*, Oxford University Press, Oxford, 1995, s. 54.

3. UZLAŞININ KURULDUĞU ALANLAR

3.1. TBMM-Merkezli Süreç Tasarımı

Analiz, uzlaşının en belirgin biçimde TBMM-merkezli süreç tasarımı etrafında kurulduğunu göstermektedir. Farklı ideolojik yönelimlere sahip partiler, çözümün içeriğine ilişkin keskin ayrılıklar taşısalar da, çözümün kamusal, kayıt altına alınabilir, denetlenebilir ve aşamalı bir süreç içinde tartışılması gerektiği fikrinde belli ölçüde örtüşmektedir.¹⁸

CHP'nin alt komisyon, uzman çağırma, belge toplama ve saha incelemesi vurgusu; MHP'nin komisyonun sürekliliği ve devlet politikası ile uyumlu biçimde yapılandırılması fikri; Yeniyol Grubu'nun izleme ve denetim mekanizmalarına yaptığı vurgu ve diğer bazı partilerin komisyonu kamusal meşruiyetin kurumsal zemini olarak işaret etmesi, uzlaşının kişisel niyetlerden çok kurumsal işlemler üzerinden düşünüldüğünü göstermektedir.¹⁹ Burada komisyon, sadece görüşlerin iletildiği bir platform değil, aynı zamanda bilgi toplama, çerçeve kurma, ilerleme takvimi belirleme ve kamusal denetim üretme kapasitesi taşıyan bir kurumsal üst çatı olarak kurgulanmaktadır.

Bu durum, parlamenter uzlaşının “kim haklı?” sorusundan önce “hangi süreç meşrudur?” sorusuna odaklandığını göstermektedir. Partiler arasında nihaî hedefler değişse de, çözümün bir tür prosedürel meşruiyet taşıması gerektiği yönünde güçlü bir eğilim vardır. Bu nedenle TBMM, sadece temsilin değil, aynı zamanda müzakere edilebilirliğin de kurumsal taşıyıcısı olarak görünmektedir. Bu bulgu, komisyon süreçlerinin neden salt hazırlık çalışması değil; aynı zamanda siyasal alanın sınırlarının yeniden tanımlandığı bir ara kamusal alan olduğunu da açıklamaktadır.

Parti raporlarının kod segmentleri, TBMM-merkezli süreç tasarımının yüzeyde görüldüğünden daha yoğun bir kurumsal anlam taşıdığını göstermektedir. CHP'nin alt komisyon kurulabilmesi, uzman ve kurum çağırma, belge toplama ve Ankara dışı saha incelemesi vurguları, çözümün yalnız siyasî irade beyanıyla değil, kurumsal öğrenme ve teknik kapasiteyle mümkün olabileceği varsayımına dayanmaktadır. MHP'nin komisyonun sürekliliği ve gerektiğinde yeniden yapılandırılabilirliği yönündeki yaklaşımı da benzer biçimde çözümü tek seferlik bir uzlaşma anı değil, sürdürülebilir bir süreç yönetimi olarak çerçevelemektedir. Yeniyol Grubu'nun süreci doğrudan yasa paketlerine bağlaması ise komisyonu yalnız danışma organı değil, rapordan mevzuata geçişi sağlayan bir yasama mimarisi olarak kurmaktadır. Bu nedenle TBMM vurgusu, farklı ideolojik konumlara rağmen, içeriksel mutabakat yaratmaktan çok, meşruiyetin hangi kurumsal çerçevede üretileceği konusunda kısmi bir ortaklık oluşturmaktadır.

18 Cumhuriyet Halk Partisi, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Raporu*, 2025; Milliyetçi Hareket Partisi, *Terörsüz Türkiye Raporu*, 2025; Yeniyol Grubu, *TBMM Raporu*, 2025.

19 Cumhuriyet Halk Partisi, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Raporu*, 2025; Yeniyol Grubu, *TBMM Raporu*, 2025.

Burada dikkat çekici nokta, süreç dilinin tarafsız olmamasıdır. Aynı kurumsal prosedür CHP ve TİP’te çoğulcu denetim, toplumsal katılım ve bilgi açıklığı ihtiyacına bağlanırken; AK Parti ve MHP’de güvenlik riskini dağıtan kontrollü ilerleme mantığına eklenmektedir. Dolayısıyla TBMM-merkezliliği, raporlar arasında aynı demokratik tahayyülü değil farklı projelerin aynı kurumsal kabuk içinde konuşulabilir hale gelmesini ifade etmektedir. Bu bulgu, parlamenter uzlaşının neden çoğu zaman “hangi çözüm haklıdır?” sorusundan önce “hangi süreç meşrudur?” sorusu etrafında kurulduğunu somut olarak göstermektedir.

3.2. Koşulluluk, Aşamalılık ve Kurumsal Güvence

Uzlaşının kurulduğu ikinci temel alan, koşulluluk ve aşamalılık etrafında şekillenen süreç mantığıdır. Raporlarda tam ve tek seferlik çözüm fikrinden çok, kademeli ilerleme, belirli eşiklere bağlanmış reformlar ve adım adım güven inşası mantığı ön plandadır.²⁰ Bu da partilerin çoğu zaman “hemen şimdi ne olmalı / ne yapılmalı?” sorusundan çok, “hangi sırayla ve hangi güvenceler altında ilerlenmeli?” sorusunda buluşabildiklerini göstermektedir.

Aşamalılık, yüzeyde teknik bir takvimleme gibi görünse de, gerçekte siyasal bir filtre işlevi görmektedir. Çünkü hangi talebin ilk evrede, hangisinin sonraki evrede ele alınacağı sorusu, yalnız pratik bir önceliklendirme değildir; aynı zamanda hangi taleplerin “şimdilik meşru”, hangilerinin “ertelenebilir” sayıldığına ilişkin bir güç ilişkisidir. Bununla birlikte aşamalılık, ideolojik olarak zıt konumları aynı anda süreç içinde tutabilen bir esneklik de sağlar. Mutlak uzlaşma gerektirmeden kısmi ilerleme üretmesi, bu mekanizmanın parlamenter müzakeredeki önemini artırmaktadır.

Kurumsal güvence vurgusu da bu bağlamda belirgindir. Şeffaflık, izleme, bağımsız denetim, kayıt altına alma, uygulama takvimi ve somut mekanizma önerileri, raporların önemli bir bölümünde uzlaşmayı destekleyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır.²¹ Bu vurgu, siyasal güvensizliğin kişisel beyanlarla değil kurumsal taahhütlerle yönetilebileceği varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla uzlaşının kurumsal mimarisi, yalnızca çözümü işletmek için değil, aktörler arası asgari güveni yeniden üretmek için de önem taşımaktadır.

Müzakere ile uzlaşmaya açık söylemlerde teknik-uygulama uzlaşısı %30 (n=172), aşamalı süreç %26 (n=145), koşullu kabul %23 (n=128) ve kurumsal güvence %21 (n=120) olarak dağılmaktadır. Bu sıralama, partilerin çözümün özünde değil, çözümü zamana, eşiklere ve denetime bağlayan mimaride daha kolay yakınlaştığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, uzlaşma çoğu durumda talebin içeriğinde değil, talebin hangi evrede, hangi şartla ve hangi gözetim altında gündeme geleceğinde üretilmektedir.

20 Yeniyo! Grubu, *TBMM Raporu*, 2025; Demokratik Sol Parti, *Milli Birlik, Dayanışma ve Demokrasi Komisyonu Değerlendirme Raporu*, 2025; Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu, *Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu AK Parti Grubu Raporu*, 2025.

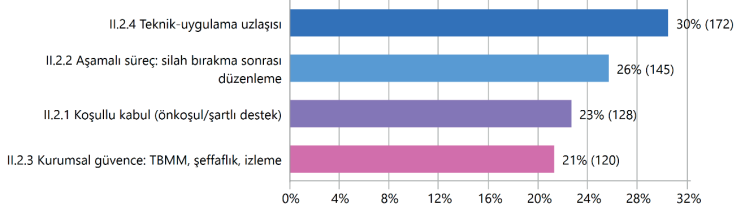
21 Cumhuriyet Halk Partisi, *Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Raporu*, 2025; Yeniyo! Grubu, *TBMM Raporu*, 2025.

Tablo 1. Müzakere ile uzlaşya açık alt-kodlarda kısmi uzlaş haritası

Alt Kod	Uzlaşının kurulduğu ortak zemin	Başlıca ayrışma eksen	Kısmi uzlaş üreten aktör kümeleri
Koşullu kabul	“Eşik” fikri: süreç belirli şartlar oluşmadan ilerlemez	Eşiğin içeriği (güvenlik mi, meşruiyet/dil mi?)	Güvenlik-eşik: AK Parti, MHP, DSP (kısmen YRP) Meşruiyet/demokrasi-eşik: CHP, DEM, TİP Söylem-eşik: EMEP Önkoşulculuğu sınırlayan: Yeni Yol Grubu
Aşamalı süreç	Takvim/evre mantığı: çözüm tek hamle değil, ardışık paket	İlk evreye ne yazılacağı; sonraki evrelerin bağlayıcılığı	AK Parti, MHP, DEM, Yeni Yol, DSP (geniş ortaklık)
Kurumsal güvence	TBMM/ komisyon ortak adres; şeffaflık ve izleme meşruiyet sigortası	Kurumun yetki kapsamı ve demokratik içerik	AK Parti, CHP, DEM, TİP, Yeni Yol, DSP (yüksek ortaklık), MHP (ilkesel TBMM, güvenlik ağırlıklı), YRP (sınırlı vurgu)
Teknik-uygulama uzlaşısı	Mekanizma dili: idari düzenekler, statüler, kayıt/ izleme	Mekanizmanın normatif hedefi (güvenlik mi, hak-demokrasi mi?)	AK Parti, DEM, DSP, Yeni Yol, MHP, YRP (en geniş ortak zemin)

Kaynak: Kök Arslan, H.; Kalay, G. *“Terörsüz Türkiye” Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Siyasi Parti Raporlarının Maxqda Kodlarına Dayalı Karşılaştırmalı Söylem Analizi*” raporunda yer alan II.2 bölüm tablosu esas alınarak uyarlanmıştır.

II.2 Müzakere ile uzlaşma sağlanabilecek öneriler

Kaynak: Kök Arslan, H.; Kalay, G. *“Terörsüz Türkiye” Milli Dayanışma Ve Kardeşlik Komisyonu Siyasi Parti Raporlarının Maxqda Kodlarına Dayalı Karşılaştırmalı Söylem Analizi*” raporunda yer alan II.2 bölüm tablosu

Aşamalılık ve koşulluluk bu nedenle teknik zamanlama kategorileri değildir. AK Parti “*fesih ve silah bırakma*” sonrasını yeni aşamaya geçiş şartı olarak kodlarken, MHP bu eşiği “*müzakeresiz ve muhatapsız fesih*” çizgisinde sertleştirmektedir. DEM Parti, CHP ve TİP’te ise aşamalılık salt güvenlik takvimi değil; haklar, demokratikleşme ve siyasal normalleşme ile eşzamanlı ilerlemesi gereken bir geçiş mantığıdır. Dolayısıyla hangi adımın ilk evrede yer alacağı sorusu, yalnız takvim değil, hangi siyasal öznenin hangi talebinin öncelikli ve meşru sayılacağına dair daha derin bir sorunu da açığa çıkarmaktadır.

Burada dikkat çekici nokta, kurumsal güvence dilinin tarafsız olmamasıdır. Aksine, her aktör kurumsal güvenceyi farklı bir siyasal ufka bağlamaktadır. Bir raporda güvence, çoğulculuğu ve katılımı büyütmenin aracı olabilirken, başka bir raporda merkezî bütünlüğü ve düzeni tahkim eden bir çerçeveye dönüşebilmektedir. Bu nedenle kurumsal güvence, uzlaşının zemini olduğu kadar siyasal rekabetin yeniden kodlandığı bir alandır.

3.3. Teknik-Uygulama Uzlaşısı ve Ortak Kavramlar

Yüksek frekanslı bulgular, uzlaşının en yoğun biçimde teknik-uygulama uzlaşısı etrafında ortaya çıktığını göstermektedir.²² Bu başlık altında uygulanabilirlik, denetim, kayıt altına alma, planlama, evreleme ve koordinasyon gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Buradaki dikkat çekici nokta, partilerin normatif hedeflerde tam mutabakata sahip olmasalar bile, “*bir şey yapılacaksa bunun nasıl yapılacağı tarif edilmelidir*” fikri etrafında görece bir ortaklık üretebilmeleridir. Bu sonuç, parlamenter siyasetin çoğu zaman değerler üzerinde değil, mekanizma üzerinde ortaklaşabildiğini göstermektedir. Teknik-uygulama dili, normatif farklılıkları ortadan kaldırmaz ama onları yönetilebilir hale getirir. Bu nedenle uzlaşının en güçlü biçimi çoğu zaman ortak gelecek kurgusu değil; ortak prosedür ve uygulama dili olmaktadır. Bu bulgu, parlamenter alanın neden içeriksel uzlaşmadan çok süreçsel uzlaşma üretmeye eğilimli olduğunu anlamak açısından önemlidir.

Teknik dilin bir diğer işlevi, siyasal maliyeti geçici olarak düşürmesidir. Radikal farklılıkları doğrudan tartışmak yerine, uygulama, takvim, denetim ve koordinasyon üzerinden konuşmak, partilerin aynı metin evreni içinde kalmasını kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte bu kolaylık aldatıcı olabilir. Çünkü teknikleştirme, her zaman çatışmayı çözmez; bazen onu erteler ya da görünüşte yönetilebilir kılmaktadır. Bu nedenle teknik-uygulama uzlaşısı, hem imkân hem sınır taşımaktadır. Teknik dilin yükselişi, uzlaşma zeminini betimleyen ortak kavramlarla birlikte düşünüldüğünde daha açıklayıcı hale gelmektedir. İlgili kod dağılımları, hukuk devleti-demokrasi meşruiyeti %32 (n=190) ve şiddetsizlik-sivillerin korunması %30 (n=178) eksenlerinin öne çıktığını; kardeşlik-birlik-ortak vatan (%18; n=106) ile adalet-yüzleşme-toplumsal onarımın (%20; n=115) ise uzlaşma dilini duygulanımsal ve normatif olarak taşıdığını göstermektedir. Bu tablo, parlamenter uzlaşının ne

22 MAXQDA Analytics Pro 24, *Nicel Veri Analizi Tabloları*, 2026.

bütünüyle teknikleştirilmiş ne de saf ilkeler alanına sıkışmış olduğunu; tersine teknik mekanizma ile meşruiyet sözlüğünün birbirini taşıdığı hibrit bir alan oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

YRP'nin silahların “*seri numaralarıyla kayıt altına alınması*” yönündeki önerisi teknik uzlaşının en düşük ortak paydasını temsil ederken, DSP'nin geçiş döneminde “*kimler için hangi ara statü*” sorusuna denetimli serbestlik ve benzeri mekanizmalarla cevap vermesi, aynı uzlaşının daha ayrıntılı idari tasarımlara uzanabildiğini göstermektedir. Teknikleşme bu nedenle siyaseti ortadan kaldırmamakta; aksine çözümün yüksek maliyetli normatif boyutlarını ertelenebilir, ölçülebilir ve denetlenebilir parçalara bölerek yönetilebilir kılmaktadır.

Uzlaşılan ortak kavramlar incelendiğinde özellikle hukuk devleti-demokrasi meşruiyeti ile kardeşlik-birlik söylemlerinin yan yana durması, uzlaşının neden aynı anda hem kapsayıcı hem dışlayıcı bir dil ürettiğini göstermektedir. TİP ve DEM Parti'de hukuk devleti, kayıym rejiminin kaldırılması, Terörle Mücadele Kanunu'nun sınırlandırılması ve siyasal alanın yeniden açılması gibi dönüştürücü taleplerle birlikte düşünülürken; AK Parti ve MHP'de aynı kavram, devlet sürekliliği, kamu düzeni ve kontrollü reform anlatısına bağlanmaktadır. YRP ve DSP'de kardeşlik, çoğu zaman hak temelli yeniden kuruluşun sonucu değil, bu yeniden kuruluşu sınırlayan önsel bir tarihsel-ahlaki çerçeve olarak kurulmaktadır. Bu durum, ortak kavramların varlığının neden tek başına uzlaşa kanıtı sayılamayacağını ve söylemsel kurumsallığın neden böyle bir okuma için elverişli olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

Ortak kavramların kendisi de bu teknikleşmenin sınırlarını göstermektedir. Parti raporlarının derinleştirilmiş okumasında hukuk devleti, kardeşlik, birlik, adalet ve şiddetsizlik gibi kavramların bütün partilerde dolaşıma girebildiği; ancak bunların bir yerde demokratik çoğullaşmayı genişleten, başka bir yerde siyasal alanı disipline eden anlamlar taşıdığı görülmektedir. Bu nedenle ortak kavram, uzlaşının tamamlanmış hali değil; rakip siyasal yaklaşımların aynı kelimeler üzerinden mücadele ettiği geçici bir temas alanı olarak okunmalıdır.

3.4. Haklar, Eşit Yurttaşlık ve Toplumsal Maliyet Ekseninde Kısmi Uzlaş

Uzlaşının kurulduğu alanlar yalnız teknik süreç tasarımıyla sınırlı değildir. Bulgular, haklar-yurttaşlık-eşitlik ile yerinden edilme-göç-sosyal yıkım başlıklarının da görece geniş bir ortaklaşma zemini ürettiğini göstermektedir.²³ Bu iki tema, farklı ideolojik yaklaşımlardan gelen raporların asgari düzeyde ortak bir toplumsal problem tanımı yapabildikleri alanlardır. Eşit yurttaşlık başlığında partiler farklı içerikler üretse de, vatandaşların kamusal statüsü, adalet ve demokratik kapsayıcılık gibi kavramlar etrafında bir söylemsel kesişim ortaya çıkmaktadır. Benzer biçimde yerinden edilme, göç ve sosyal yıkım, farklı neden-sonuç zincirleri içinde yorumlansa bile, çatışmanın toplumsal maliyetinin inkâr edilmediği bir alan yaratmaktadır.

Ancak bu ortaklaşma, derinlikli ve tam bir uzlaşma anlamına gelmez. Haklar ve eşit yurttaşlık dili, kimi raporlarda çoğulculuk ve demokratikleşme rejiminin kurucu ilkesi olarak ortaya çıkarken, kimi raporlarda toplumsal huzurun ve birliğin güçlendirilmesine bağlı daha kontrollü bir reform dili içinde yeniden tanımlanmaktadır.²⁴ Bu nedenle eşit yurttaşlık, bir tarafta siyasal farklılıkların tanınmasına açılan normatif bir eşik, diğer tarafta ise merkezi bütünlük içinde kapsayıcılığı genişleten sınırlı bir uyarılma dili olarak işlev görebilmektedir. Kavram ortaktır; fakat taşıdığı rejim tasarımı ortak değildir.

Yerinden edilme-göç-sosyal yıkım konusunda ise, partilerin çatışmanın sonuçları üzerinde daha rahat konuşabildiklerini; buna karşılık nedenler, sorumluluklar ve onarım biçimleri konusunda hızla ayrıştıklarını göstermektedir.²⁵ Zorunlu göç, kırsal yıkım, kentlerde nüfus yoğunlaşmasıyla birlikte artan toplumsal maliyetler, kamusal hizmetlere erişim ve toplumsal çözülme gibi başlıklar belirli bir ortak problem dili yaratmaktadır. Fakat bu maliyetler, bazı raporlarda kalkınma ve rehabilitasyon ekseninde, bazılarında yapısal dışlanma ve eşitsiz yurttaşlık ekseninde, bazılarında ise güvenlik ve toplumsal istikrar ekseninde okunmaktadır. Bu nedenle uzlaşma, sonuçların kabulünde genişlerken nedenlerin adlandırılması ve sorumluluğun dağıtılması aşamasında daralmaktadır.

MHP, zorunlu göçü demografik ve kentsel baskı diliyle anlatırken “*yüz binlerce insan... göç etmek zorunda kalmıştır*” ifadesini kullanmakta ve bu göçlerin plansız kentleşme ve altyapı yükü ürettiğini vurgulamaktadır.²⁶ AK Parti’nin raporunda yer alan “*Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi... yürütülmüş*”²⁷ bilgisiyle geri dönüş, kurumsal program diliyle çerçevelenmektedir. DEM Parti ise “*Zorunlu göç, köy boşaltmaları... kadınlar için... bütünlüklü sosyal politikalar...*”²⁸ ifadesinden açıkça anlaşılacağı gibi zorunlu göçü, özellikle kadınların deneyimi üzerinden sosyal politika paketiyle ilişkilendirmektedir. TİP, zorunlu göçü, “*...köylerin boşaltılması... zorunlu göçe tabi tutulması...*”²⁹ söylemiyle köy boşaltmaları ve koruculukla birlikte bir ihlal çerçevesinde tanımlamaktadır.

EMEP’in raporunda zorla boşaltmaların mülksüzleşme ve kent yoksulluğunu büyüttüğünü vurgulayarak göçü sınıfsal yeniden üretim çerçevesine eklediği

24 Cumhuriyet Halk Partisi, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Raporu*, 2025; DEM Parti, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu DEM Parti Raporu*, 2025; Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu AK Parti Grubu Raporu*, 2025; Milliyetçi Hareket Partisi, *Terörsüz Türkiye Raporu*, 2025.

25 Demokratik Sol Parti, *Millî Birlik, Dayanışma ve Demokrasi Komisyonu Değerlendirme Raporu*, 2025; DEM Parti, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu DEM Parti Raporu*, 2025; Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu AK Parti Grubu Raporu*, 2025.

26 MHP, 2025

27 AK Parti, *Terörsüz Türkiye Raporu*, 2025.

28 DEM Parti, *Terörsüz Türkiye Raporu*, 2025

29 TİP, *Terörsüz Türkiye Raporu* 2025

anlaşılmaktadır.³⁰ Yeniyol Grubu ise yerinden edilme ve çatışma sonrası dönemi, “**yeniden entegrasyon**” ve “**kırsal ekonominin yeniden inşası**” ile birlikte düşünür; bununla ilişkili olarak “*ailelerin... köylerin... kırsal ekonominin... yeniden inşasını kapsar*” ifadesi³¹ incelenen raporda yer almaktadır.

Kod ilişkileri analizinde, bu bulgu, parlamenter uzlaşının doğasına ilişkin daha genel bir sonuca işaret eder. Parlamenter alanda aktörler çoğu zaman normatif bakımdan daha az maliyetli olan “ortak zarar” söyleminde buluşabilir; ancak bu zararın hangi tarihsel ve siyasal mekanizmalarla üretildiği sorusuna gelindiğinde ayrışma derinleşmektedir. Dolayısıyla sosyal maliyetin tanınması, tek başına dönüştürücü bir uzlaşya işaret etmez. Yine de bu alanın önemi küçümsememelidir. Çünkü çatışmanın toplumsal maliyetleri üzerinde kurulan kısmi ortaklık, parlamenter dilin tamamen güvenlikçi ve düşmanlaştırıcı bir eksene sıkışmasını engelleyen nadir geçiş bölgelerinden birini oluşturmaktadır.

Makalenin ampirik bulgularında insani-toplumsal boyut, uzlaşının en güçlü alanlarından biri olarak görünmektedir. MAXQDA alt-kod dağılımları haklar-yurttaşlık-eşitlik (n=91; %35) ile yerinden edilme-göç-sosyal yıkımın (n=82; %32) bu alanı domine ettiğini; kültürel ve dilsel tanınma (n=38; %15), mağduriyet-travma-yas (n=33; %13) ve kutuplaşma-toplumsal çözülme (n=13; %5) başlıklarının ise daha düşük fakat stratejik işlevlere sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu önemlidir; çünkü partiler çatışmanın nedenleri üzerinde kolay uzlaşmazken, çatışmanın toplumsal maliyetini konuşurken daha geniş bir ortak sözlüğe yaklaşmaktadır. Ancak bu ortak kavram seti homojen değildir. Hak, eşitlik, mağduriyet ve onarım gibi kavramlar aynı anda farklı yurttaşlık rejimlerine ve farklı devlet tahayyüllerine eklenmektedir.

Mağduriyet ve yas kodları bu farklılaşmayı açık biçimde görünür kılmaktadır. MHP, “*...anı da birdir, acı da birdir...*” söylemiyle acıyı millî birlik içinde ortaklaştıran bir duygulanım rejimi olarak kurarken, DEM Parti “*bu sürecin mağdurlarının yas hakkına saygı duyulmalıdır*” ifadesiyle mağduriyeti kamusal tanıma ve hak rejimine taşımaktadır. CHP, Cumartesi Anneleri ve hafıza mekânlarına ilişkin vurgular üzerinden mağduriyet alanını kamusal yüzleşmenin konusu haline getirmekte; Yeniyol ise “*hakikat, tanıma ve mağdur odaklı toplumsal uzlaşma*” söylemiyle mağduriyet anlatisını kurumsal tasarıma bağlamaktadır. Dolayısıyla uzlaşının insani dilinde iki farklı travma rejimi birlikte çalışmaktadır: biri acıyı ortaklaştırarak siyasetleştirme riski taşıyan birlik dili, diğeri acıyı hakikat, defin, hafıza ve onarım mekanizmalarıyla siyasal tanıma alanına taşıyan adalet dilidir.

Haklar-yurttaşlık-eşitlik eksenini, sayısal olarak en yoğun ortaklaşma alanı olmasına rağmen içerik bakımından en tartışmalı düğümlerden biridir. CHP “*Çoğulcu demokrasi ve eşit yurttaşlığın tesisi... iç barışımızı ve refahımızı güçlendirecektir*” derken, TİP “*adalet, özgürlük, demokrasi ve eşit yurttaşlık... herkes için haktır ve*

30 EMEP, Terörsüz Türkiye Raporu 2025

31 Yeniyol, Terörsüz Türkiye Raporu 2025

uygulanması bir zorunluluktur” ifadesiyle eşit yurttaşlığı istisnasız hak rejimi olarak formüle etmektedir. DEM Parti ise meselenin “*geleneksel devlet yaklaşımında olduğu gibi, güvenlik başlığı altında ele alınamayacağını; eşit yurttaşlık, hak ve özgürlükler... temelinde*” çözülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Buna karşılık MHP’nin “*Siyasal talepleri... temel hak ve özgürlük gibi... göstermek doğru değildir*” cümlesi, hak söyleminin sınır çizici bir karşı-çerçeveyle ele alındığını göstermektedir. Bu nedenle haklar dili, uzlaşının dili olduğu kadar, kimin hangi talebinin ‘hak’ sayılacağına dair hegemonik mücadelenin de alanıdır.

Kültürel ve dilsel tanınma bu mücadelenin en kırılgan eşiklerinden biridir. Parti raporlarında ilişkin MaxQda kod kitabında bu alt-kodun kırmızı çizgiler ve uzlaşmayı engelleyen sözcüklerle görece yüksek birlikte kodlanması, tanınma meselesinin neden hızlı biçimde normatif alarm ürettiğini açıklamaktadır. AK Parti geçmiş reformları “*Kürtçe dil dersleri... seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmış; Kürtçe yayınlarla ilgili sınırlamalar ve yasaklar kaldırılmıştır*”³² biçiminde sıralayarak tanınmayı kurucu dil rejimini dönüştürmeyen kontrollü bir serbestiyet olarak sunmaktadır. CHP “*ana dil bir hak olarak kabul edilmiştir*” diyerek normatif eşiği yükseltir.³³ DEM Parti ise “*Anadili hakkı... bu dilde eğitim görebilmesi*” vurgusuyla meseleyi kamusal kullanım, eğitim dili ve anayasal güvence düzeyine taşıırken³⁴ TİP, Komisyon’da dinlenen kişilerin dahi Kürtçe konuşmasına izin verilmediğini hatırlatarak uzlaşının pratikte nasıl daraldığını göstermektedir. Sembolik tanınma üzerinde kısmi ortaklık mümkün olsa da, eğitim dili, kamusal hizmet dili ve anayasal güvence eşiğine gelindiğinde ortak sözlük hızla dağılmaktadır.

Yerinden edilme, göç ve sosyal yıkım başlığı ise çatışmanın maddi bedelinin en görünür olduğu alanı açar. Maxqda analizi, bu temanın yalnızca mağduriyet anlatısıyla sınırlı kalmadığını; geri dönüş, kırsal ekonominin yeniden inşası ve toplumsal entegrasyon kodlarıyla birlikte düşünüldüğünü göstermektedir. “*Yüz binlerce insan... göç etmek zorunda kalmıştır*” biçimindeki anlatılar, bir yandan zorunlu göç ve köy boşaltmalarını tanıırken, diğer yandan geri dönüş, rehabilitasyon ve bölgesel yeniden inşa planlarına bağlanır. Bu nokta önemlidir; çünkü sosyal yıkımın kabulü partiler arasında daha kolay dolaşıma girebilmekte, fakat yıkımın nedenlerinin nasıl adlandırılacağı ve hangi kurumsal sorumluluk rejimine bağlanacağı konusunda belirgin ayrışmalar sürmektedir.

Kutuplaşma ve toplumsal çözülme kodunun nicel olarak düşük görünmesi de ayrıca önemlidir. Nicel analizde bu başlık %5 ile sınırlı görünse de, aslında anlatının merkezi kavramlarını birbirine bağlayan bir ara kavşak işlevi görmektedir. DEM Parti “*beka temelli dünya görüşünün hâkim olması... ayrışma ve derin bir güvensizlik ortamı oluşturmuştur*” diyerek kutuplaşmayı güvenlik paradigmasına bağlarken, MHP ‘biz’ ve ‘onlar’ ayrımını travma ve nifak anlatısı üzerinden açıklar; AK Parti ise “*adaletle büyüyen, kardeşlikle güçlenen*” söylemiyle kutuplaşmayı duygusal onarım

32 AK Parti, Terörsüz Türkiye Raporu, 2025.

33 CHP, Terörsüz Türkiye Raporu ,2025.

34 DEM Terörsüz Türkiye Raporu, 2025.

ve birlik repertuarı içinde soğurmaya çalışır. Bu nedenle kutuplaşma başlığı, sayısal olarak küçük olsa da, raporların barışı yalnız devlet ile silahlı aktörler arasında değil toplum içindeki bağların yeniden kurulması problemi olarak düşünüp düşünmediğini test eden ayırt edici bir ölçüt işlevi görmektedir.

Bu insani-toplumsal düzlem, politik-ekonomik kodlarla birlikte okunduğunda daha açıklayıcı hale gelmektedir. Maxqda nicel analizinde politik-ekonomik sorunlarda toplam 645 anlatı birimi saptanmakta; güvenlik-özgürlük dengesi/terör tanımı (n=275; %42,6), hukuk devleti-yargı krizi (n=131; %20,3), temsil-katılım-meşruiyet krizi (n=104; %16,1), bölgesel eşitsizlik ve kalkınma (n=70; %10,85) ve yerel demokrasi-yönetim sorunu (n=65; %10,08) eksenlerinin öne çıktığını göstermektedir. Bu dağılım, ekonomik sorunların dar anlamda büyüme veya yatırım başlığı olarak değil, hukuk, güvenlik, temsil ve bölüşüm ilişkileriyle eklemlenmiş bir siyasal ekonomi sorunu olarak kurulduğunu gösterir. MHP güvenlik harcamalarının altyapı ve yatırım olanaklarını sınırladığını vurgularken, DEM Parti ve EMEP eşitsiz gelişmeyi inkâr, militarizasyon ve bölüşüm adaletsizliğiyle ilişkilendirir. Kayyım tartışması da burada yalnız yerel yönetim tekniği değil; aynı zamanda seçilmiş iradenin hangi koşullarda askıya alınabileceğine dair bir meşruiyet eşiği haline gelmektedir. Dolayısıyla parlamenter uzlaşının kısmi biçimleri, çoğu zaman sorunun ekonomik sonuçlarını tanımlamakta; fakat bu sonuçların hangi rejimsel nedenlerden üretildiği konusunda ayrılmaktadır.

Tablo 2. Politik-ekonomik problemler alt-kod dağılımı ve parti yayılımı

Tema	Kod yoğunluğu (n,%)	Açan parti sayısı	AK Parti	CHP	MHP	DEM Parti	EMEP	TİP	Yeni Yol	YRP	DSP
Hukuk devleti ve yargı krizi	131 (%20 ,31)	9	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Güvenlik- özgürlük dengesi / terör tanımı	275 (%42,64)	8	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Yerel demokrasi ve yönetim sorunu	65 (%10,08)	8		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Bölgesel eşitsizlik ve kalkınma	70 (%10,85)	9	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Siyasi temsil/ katılım ve meşruiyet krizi	104 (%16,12)	8	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓

Kaynak: Komisyona sunulan parti raporlarının (EMEP, CHP, MHP, Yeni Yol, Yeni Refah, TİP, AK Parti, DEM Parti, DSP) her bir alt kodda **en** az bir kanıt/alıntı segmentiyle **yer** alıp almadığını gösterir. “Kod yoğunluğu (n,%)” sütunu, MAXQDA alt-kod istatistiklerindeki n=645 toplam birim içindeki dağılımlarına göre oluşturulmuştur.

Politik-ekonomik problem setinin ikinci boyutu, hukukun ve güvenliğin ekonomiyle nasıl eklemlendiğidir. Kod analizleri, hukuk devleti ve yargı krizinin toplam içindeki %20,31’lik payıyla ekonomik sıkışmanın yalnız yatırım iklimi veya refah kaybı üzerinden değil, hukuki öngörülemezlik ve yargının araçsallaştırılması üzerinden de tartışıldığını göstermektedir. CHP ve TİP çizgisinde AYM/AİHM kararlarının uygulanmaması, uzun tutukluluklar ve kayyım uygulamaları demokratik meşruiyet krizinin parçası olarak okunurken; AK Parti ve MHP’de hukuk tartışması daha çok kamu düzenini koruyan ama daha rasyonel işletilmesi gereken bir kapasite sorunu şeklinde belirlemektedir. Bu nedenle aynı “hukuk devleti” sözü, bir aktörde siyasal alanı genişleten, diğerinde güvenlik-yönetim kapasitesini güçlendiren farklı işlevler üstlenmektedir.

Benzer bir ayrışma bölgesel eşitsizlik ve kalkınma başlığında da ortaya çıkmaktadır. AK Parti ve kısmen MHP, kalkınmayı çoğunlukla güvenliğin sonucu ve ‘terörsüzlük’ hedefinin doğal getirisi olarak sunarken; DEM Parti, YRP ve EMEP onu iç barışın toplumsal-maddi önkoşulu olarak kavramsallaştırmaktadır. YRP’nin üretim ve istihdam seferberliği çağrısı, DEM Parti’nin güvenlik maliyetlerinin toplumsal yatırımlara yönelmesi vurgusu ve EMEP’in bölüşüm adaleti çerçevesi birlikte okunduğunda, kalkınmanın raporlarda salt ekonomik büyüme değil, toplumu bir arada tutan maddi bağların yeniden inşası anlamına geldiği görülmektedir. Böylece parlamenter uzlaşının kısmi biçimleri, çatışmanın toplumsal maliyeti üzerinde ortaklaşırken, güvenlik ile yeniden dağıtım arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı noktasında ayrılmaktadır.

4. UZLAŞININ DARALDIĞI ALANLAR

4.1. Kırmızı Çizgiler ve Müzakere Dışına İtme

Uzlaşının sınırlarını en belirgin biçimde görünür kılan alan, parti raporlarında ifade edilen kırmızı çizgilerdir. Raporlarda belirli başlıklar yalnızca “katılınmayan öneriler” olarak değil, baştan müzakere dışı bırakılan siyasal formülasyonlar olarak tanımlanmaktadır.³⁵ Üniter yapı, resmî dil, tek devlet-tek millet, etnik temelde siyasal-idari statü talepleri, terörle müzakere reddi, af ve umut hakkına karşı çıkış ya da rejim değişikliği korkusu, bu söylemlerin temel unsurlarıdır.

Kırmızı çizgilerin analitik önemi, fikir ayrılığından farklı olmalarıdır. Bunlar, karşı tarafın önerisine itiraz etmekten ziyade, o öneriyi meşru siyasal tartışmanın sınırları dışına iten mekanizmalardır. Böylece uzlaşının alanı yalnızca daralmamakta aynı zamanda önceden çerçevelenmektedir. Hangi taleplerin kamusal tartışmada dillendirilebilir, hangilerinin ise meşruiyet kaybı pahasına ancak “aşırılık” olarak anılabileceği bu yolla belirlenmektedir.

35 Milliyetçi Hareket Partisi, *Terörsüz Türkiye Raporu*, 2025; Yeni Refah Partisi, *Rapor*, 2025; Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu AK Parti Grubu Raporu*, 2025.

Bu nedenle kırmızı çizgiler, parlamenter müzakerenin dış sınırlarını üretmektedir. Özellikle etnik temelde siyasal-idari statüye ilişkin öneriler, bazı raporlarda yalnız reddedilmekle kalmayıp, siyasal bütünlüğe yönelmiş tehdit olarak çerçevelendirilmektedir.³⁶ Bu da müzakereyi bir problem çözme alanı olmaktan çıkarıp, devlet biçiminin savunulduğu bir sınır siyasetine dönüştürmektedir.

Parti raporlarındaki kırmızı çizgi söylemleri, uzlaşının neden yalnız içerik değil aynı zamanda sınır üretimi meselesi olduğunu açık biçimde göstermektedir. Ayrışılan alanlar homojen bir söylem kümesi değildir: müzakereyle uzlaşıya açık öneriler %39 (n=565) ile en geniş dilimi oluştururken, kırmızı çizgiler yine de %26 (n=378) düzeyinde güçlü bir ağırlığa sahiptir. Kırmızı çizgiler içinde en yoğun alanlar üniter yapı-resmî dil-tek devlet ve etnik temelde siyasal/idari statü taleplerinin reddidir. Bu dağılım, çatışmanın partiler arasında her başlıkta donmuş bir uzlaşmazlık üretmediğini; devlet formu, kurucu normlar ve egemenlik diline temas edildiğinde uzlaş alanının hızla daraldığını göstermektedir.

Resmî dil ve üniter yapı başlığında kırmızı çizgi, bu makalenin ampirik bulgularının gösterdiği üzere, yalnız bir içerik alanı değil bir “tartışma rejimi” olarak çalışmaktadır. AK Parti “*resmî dilimiz asla tartışma konusu değildir*” diyerek bazı başlıkları müzakere başlamadan önce dokunulmaz ilan ederken, MHP Türkiye’nin resmî dilinin Türkçe olduğunu ve bu tür unsurların “değiştirilemez” hüküm altında bulunduğunu vurgulayarak hukukileştirilmiş bir kapanma üretmekte ve “*Siyasal talepleri... temel hak ve özgürlük gibi... göstermek doğru değildir*” söylemiyle bu yaklaşımını pekiştirmektedir.

DEM Parti ise aynı alanı çoğulculuk ve demokratik sözleşme yönünde yeniden çerçeveleyerek kapatılmış sahayı açmaya çalışır. Benzer mantık muhataplık sorununda da görülür: MHP’de “*terörle müzakerenin örgütlere meşruiyet kazandırdığı*” vurgusu müzakerenin kendisini gayrimeşru kılarken, DEM Parti ve TİP güvenlikleştirmenin askıya alınmadan siyasal çözümün kurulamayacağını savunur.

Af/umut hakkı, anayasa tartışması ve statü talepleri de aynı sınır üretim işlevini sürdürmektedir. Bir blokta af, kamu vicdanını zedeleyen bir “cezasızlık” riski olarak kodlanır; diğer blokta olağanüstü cezalandırma rejimlerini tasfiye etmenin ve normalleşmenin koşulu olarak görülür. Anayasa başlığı MHP raporunda “*kurucu kodlarımız sorunların kaynağı değildir*” mantığıyla bütünüyle kapatılırken, bazı raporlarda yeni bir toplumsal sözleşmenin taşıyıcısı olarak açılır. Statü talepleri DSP ve YRP’de bölünme, dış müdahale ve paralel devlet korkusuyla peşinen mahkûm edilir; EMEP, DEM Parti ve kısmen CHP ise meseleyi federasyon terimine hapsedmeden yerel demokrasi, eşit yurttaşlık ve demokratik temsil üzerinden yeniden kurar. Bu nedenle kırmızı çizgiler, fikir ayrılığının ötesinde, meşru siyasetin başlangıç noktasını belirleyen meta-söylemler olarak işlemektedir.

36 Milliyetçi Hareket Partisi, *Terörsüz Türkiye Raporu*, 2025; Yeni Refah Partisi, *Rapor*, 2025.

Pazarlık ve taviz reddi de bu kırmızı çizgi rejiminin ahlaki ekonomisini oluşturur. Parti raporlarının söylem analizinde bazı metinlerde taviz mutlak yasak olarak, bazılarında mağduriyet hiyerarşisini koruyan muhafazakâr bir hassasiyet olarak, bazılarında ise süreci daraltan kurumsal-denetim filtresi olarak kurulduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla kırmızı çizgi söylemleri, yalnız devlet formunun savunusu değildir; aynı zamanda hangi bedelin kabul edilebilir, hangi yaklaşımın ihanet, hangi müzakere biçiminin teslimiyet sayılacağına dair normatif bir duygulanım rejimi de üretmektedir.

4.2. Kriminalizasyon ve Meşruiyet İptali

Uzlaşımın daraldığı ikinci ve en güçlü alan, kriminalizasyon ve meşruiyet iptalidir. Kod dağılımları bu alt başlığın, engelleyici söylem repertuarı içinde en yüksek frekansa sahip olduğunu göstermektedir.³⁷ Bu durum, uzlaşmayı zorlaştıran temel söylemsel hattın, çözüm tartışmasını ceza-güvenlik dili içinde tutarak siyasal alanı daraltmak olduğunu düşündürmektedir.

Kriminalizasyon, burada yalnızca hukuki bir niteleme değildir. Aynı zamanda müzakerenin kendisini şüpheli, sakıncalı ve meşruiyet üretici bir faaliyet olarak çerçeveleyen bir söylem düzenidir. Müzakereyi başlı başına “yanlış”, “tehlikeli” ya da “karşı tarafa meşruiyet kazandıran” bir pratik olarak sunan dil, tartışmanın içeriğine girilmeden önce siyasal alanı sınırlandırmaktadır.³⁸ Böylece sorun, belirli bir önerinin uygun olup olmadığından çok müzakerenin kendisinin meşruluğunun tartışmalı hale gelmesiyle şekillenmektedir.

Meşruiyetin iptali bu mekanizmayı daha da derinleştirmektedir. Karşı taraf rakip, muhatap ya da farklı bir siyasal özne olarak değil; suçun, tehdidin ya da kötü niyetin uzantısı olarak konumlandığında, uzlaşımın önkoşulu olan asgari muhataplık zemini çökmektedir. Bu noktada siyasal müzakere, karşılıklı gerekçelendirme alanı olmaktan çıkıp, tek taraflı bir güvenlik çerçevesine hapsolür. Dolayısıyla uzlaşımın önündeki eşik, öneriler arasındaki mesafeden çok, aktörlerin birbirini hangi statüde gördüğü sorusuna bağlanmaktadır.

Kriminalizasyonun siyasal etkisi, toplumsal bir sorunu teknik bir tartışma alanından çıkarıp, egemen sağduyu içinde ahlaken kuşkulu ve siyasal olarak tehlikeli öznellikler halinde ve tehdit söylemi içinde yeniden üretir. Böylece süreç tasarımı ya da kurumsal güvence önerileri dahi, karşı tarafı meşru görmeyen bir siyasal dil içinde etkisizleşebilmektedir. Müzakere tartışmasının başlı başına bir meşruiyet kaybı olarak sunulması, parlamenter alanın işleyebileceği zemini ciddi biçimde daraltmaktadır.

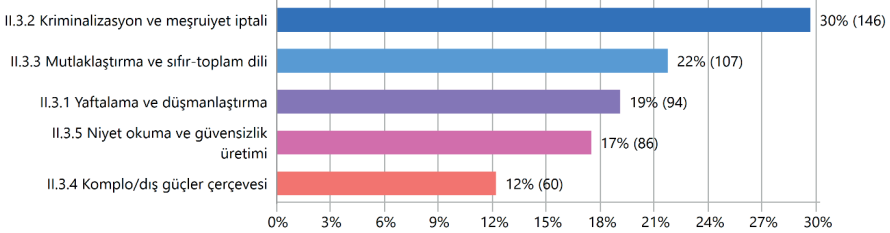
Kod analizlerinden elde edilen nicel bulgular, kriminalizasyon ve meşruiyet iptalinin uzlaşmayı daraltan söylem içinde en yüksek ağırlığa sahip olduğunu göstermektedir (%30; n=146). Bu yoğunluk, çözüm tartışmasının neden sık sık ceza-

37 MAXQDA Analytics Pro 24, *Nicel Veri Analizi Tabloları*, 2026.

38 Milliyetçi Hareket Partisi, *Terörsüz Türkiye Raporu*, 2025.

güvenlik dili içine çekildiğini açıklamaktadır. Kriminalizasyon burada yalnız hukuki nitelime değildir; müzakerenin bizzat kendisini sakıncalı, tehlikeli ve gayrimeşru bir faaliyet gibi çerçeveleyen bir söylem düzeni üretmektedir. Böylece uzlaşının sorusu “hangi başlık konuşulacak?” olmaktan çıkıp “kim zaten konuşamaz?” sorusuna indirgenmektedir.

II.3 Uzlaşılmayan ve uzlaşmayı engelleyen sözcükler/kavramlar

Kaynak: Kök Arslan, H.; Kalay, G. “*Terörsüz Türkiye*” *Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Siyasal Parti Raporlarının Maxqda Kodlarına Dayalı Karşılaştırmalı Söylem Analizi*” raporunda yer alan II.3 bölüm tablosu

Temsilî segmentler bu mekanizmayı çıplak biçimde gösterir. YRP’nin “*Terörist Öcalan*” ifadesi ve MHP’nin “*bölücü terör örgütü*” formülasyonu, muhataplığı peşinen iptal eden adlandırma pratikleridir. Buna karşılık TİP ve CHP, meşru siyaset alanının güvenlik kategorileri içine çekilmesini ve Kürt meselesine ilişkin demokratik taleplerin kriminalize edilmesini uzlaşının önündeki temel engellerden biri olarak tanımlar. Bu ikili yapı, kriminalizasyonun tek yönlü olmadığını; bazı raporlarda çözüm alanını kapatan bir strateji, bazı raporlarda ise eleştirilen yapısal bir kapanma mekanizması olarak kurulduğunu göstermektedir. İlk raporda bu alt-kodun ortak kavramlar (n=67) ve politik-ekonomik problemler (n=65) ile güçlü birlikte kodlanması da aynı noktaya işaret etmektedir. Bu bağlamda taraflar demokrasi, hukuk devleti ve meşruiyet kavramlarını birlikte kullanmakta, fakat bu kavramların kimleri kapsayacağı üzerinde uzlaşmamaktadırlar.

4.3. Mutlaklaştırma, Niyet Okuma ve Sıfır-Toplam Dili

Yaftalama, mutlaklaştırma, niyet okuma ve sıfır-toplam dili, uzlaşının daraldığı üçüncü kümedir. Bu pratikler tek tek ele alındığında farklı işlevler taşır; ancak birlikte düşünüldüklerinde müzakere zeminini içeriden aşındıran bir söylemsel yapı üretirler.³⁹ Yaftalama, karşı tarafın önerisini içeriksel olarak tartışmadan önce onu itibarsızlaştırır. Niyet okuma, aktörlerin açık beyanlarını değil, varsayılan gizli ajandalarını merkeze alır. Mutlaklaştırma, belirli ilkeleri tartışılmaz ve dokunulmaz hale getirir. Sıfır-toplam dili ise taraflardan birinin kazanmasının diğerinin kaybı olacağı varsayımıyla müzakereyi imkânsızlaştırır.

39 MAXQDA Analytics Pro 24, *Kod Kitabı*, 2026; MAXQDA Analytics Pro 24, *Nicel Veri Analizi Tabloları*, 2026.

Bu pratiklerin ortak sonucu, uzlaşının maliyetini yükseltmeleridir. Aktörlerin geri adım atması, esneklik göstermesi ya da kademeli ilerlemeyi kabul etmesi, bu dil içinde “*zayıflık*”, “*teslimiyet*” ya da “*ihamet*” olarak kodlanabilir. Böylece teknik-uygulama uzlaşısı ve süreç tasarımı gibi görece ortaklaşma alanları bile sürekli baskı altında kalır. Kod ilişkileri, mutlaklaştırma ve sıfır-toplam dilinin tam da uzlaşma arayışlarının yoğunlaştığı söylemlerin etrafında belirdiğini göstermektedir.⁴⁰ Bu bulgu önemlidir; çünkü uzlaşının engelleri her zaman süreç dışından gelmez, çoğu zaman bizzat uzlaşma girişimlerinin içinde üretilir.

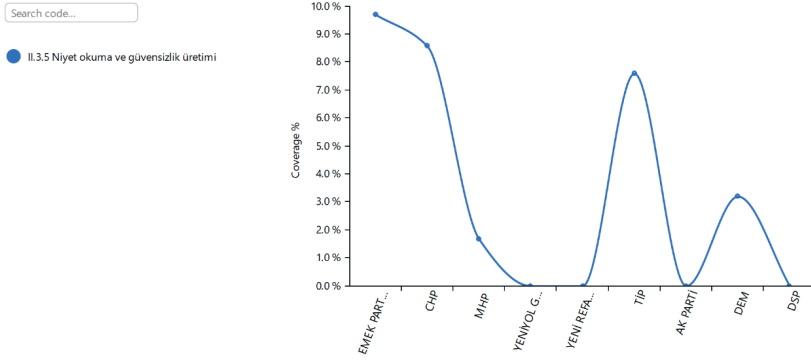
Niyet okuma ve güvensizlik üretimi ise bu tabloyu tamamlamaktadır. Karşı tarafın her talebi gizli bir nihai projeye işaret eden ara adım olarak okunduğunda, aşamalılık ve kurumsal güvence mekanizmaları da inandırıcılığını kaybeder. Bu nedenle söylemsel dışlama yaklaşımları, yalnızca polemik dili değil, kurumsal tasarımların etkisini azaltan bir güven erozyonu mekanizmasıdır.

Mutlaklaştırma, sıfır-toplam dili, komplo çerçevesi ve niyet okuma söylemleri bu araştırmanın bulgularında birbirini tamamlayan kilitleyici mekanizmalar olarak görünmektedir. Mutlaklaştırma ve sıfır-toplam dili (n=107) özellikle uzlaşma arayışlarının hemen yanında belirmekte; böylece teknik düzenlemeler ve kurumsal güvenceler tartışılırken dahi bazı başlıklar “*dokunulmaz*”, “*asla tartışma konusu değil*” veya “*pazarlık yapılamaz*” formülleriyle kapatılmaktadır. Bu, uzlaşının dışsal bir engelle değil, bizzat uzlaşma süreçlerinin içinden üretilen bir kapanma pratiğiyle sınırlandırıldığını gösterir.

Komplo/dış güçler çerçevesi (n=60) ile niyet okuma ve güvensizlik üretimi (n=86) ise bu kapanmayı daha derin bir meşruiyet krizine bağlamaktadır. YRP’nin “*dış güçlerin ve yabancı gizli servislerin*” etkisine yaptığı vurgu, AK Parti’nin “*emperyalist güçlerin kapalı kapılar ardında*” verdikleri vaatlerle geçmiş süreçleri açıklaması ve DSP’nin emperyalist devletler çizgisini tarihsel süreklilik anlatısına bağlaması, sorumluluğu iç siyasal aktörlerden dışsal fail haritalarına kaydırır. Aynı anda YRP’de görüşmelerin kapalılığı üzerinden “*kuşkuları artıran*” süreç tasviri, DSP’de “*samimiyetten uzak*” nitelemesi, önerilerin içeriklerinden çok varsayılan niyetler üzerinden değerlendirilmesine yol açar. Böylece müzakere, birlikte tasarlanacak bir alan olmaktan çıkıp sürekli teyakuz gerektiren bir şüphe rejimi halini alır.

Kod ilişkilerinden niyet okuma ve güvensizlik üretiminin en güçlü bağlarını politik-ekonomik problemler (n=50) ve müzakere ile uzlaşma alanı (n=40) ile kurulduğu anlaşılmaktadır. Bu, güvensizliğin yalnızca arka plan hissi olmadığını aynı zamanda sorunun nasıl tanımlandığını ve çözümün hangi kurumsal güvenceyle kurgulanacağını da belirlediğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle daha fazla izleme, daha fazla denetim ve daha sıkı eşikler talep edilmesinin nedeni çoğu zaman yalnız kurumsal rasyonalite değil, karşı tarafın niyetine duyulan yapısal güvensizliktir.

40 MAXQDA Analytics Pro 24, *Nicel Veri Analizi Tabloları*, 2026.

Kaynak: Kök Arslan, H.; Kalay, G. *“Terörsüz Türkiye” Milli Dayanışma Ve Kardeşlik Komisyonu Siyasal Parti Raporlarının Maxqda Kodlarına Dayalı Karşılaştırmalı Söylem Analizi* raporunda yer alan II.3.5 bölüm tablosu

4.4. Söylemsel Dışlama ile Kurumsal Süreç Arasındaki Gerilim

Uzlaşının daraldığı alanlara ilişkin en önemli sonuçlardan biri, söylemsel dışlama ile kurumsal süreç tasarımı arasındaki gerilimin yapısal bir nitelik taşımasıdır. Teknik-uygulama uzlaşısı, aşamalılık ve kurumsal güvence, ilk bakışta siyasal çatışmayı yönetilebilir kılan rasyonel araçlar gibi görünmektedir. Aslında aynı raporlar içinde dolaşan meşruiyet iptali, sıfır-toplam dili ve niyet okuma, bu araçların etkisini içeriden sınırlamaktadır. Başka bir ifadeyle, süreç tasarımı ile söylem düzeyi arasında çizgisel bir uyum yoktur; çoğu zaman aynı metin, hem kurumsal güvence talep etmekte hem de karşı tarafın bu güvenceye taraf olabilecek meşru bir özne olmadığını ima etmektedir.⁴¹

Şiddetsizlik ile toplumsal onarım arasındaki bağ, DDR ve toplumsal entegrasyon önerileri incelendiğinde daha açık hale gelmektedir. İlk raporda Yeni Yol’un silahsızlanma ve toplumsal bütünleşme için üç temel yasa paketi önermesi, DDR’ı salt güvenlik tekniği değil, izleme-denetim, psiko-sosyal destek ve uyumlaştırma gerektiren bir geçiş rejimi olarak kurmaktadır. Buna karşılık MHP aynı alanı hukuki meşruiyet üretmeden yürütülmesi gereken tek taraflı bir egemenlik tasarrufu gibi çerçeveler. Aradaki fark, toplumsal entegrasyonun bir hak ve onarım meselesi mi, yoksa şiddetin geri dönmesini önleyecek denetimli bir risk yönetimi mi sayıldığı sorusunda düğümlenmektedir. Bu nedenle şiddetsizlik söylemi ile adalet söylemi arasındaki mesafe, barışın derinliği konusunda partiler arasındaki en önemli ayrışma eksenlerinden birini üretmektedir.

41 MAXQDA Analytics Pro 24, *Kod Kitabı*, 2026; MAXQDA Analytics Pro 24, *Nicel Veri Analizi Tabloları*, 2026.

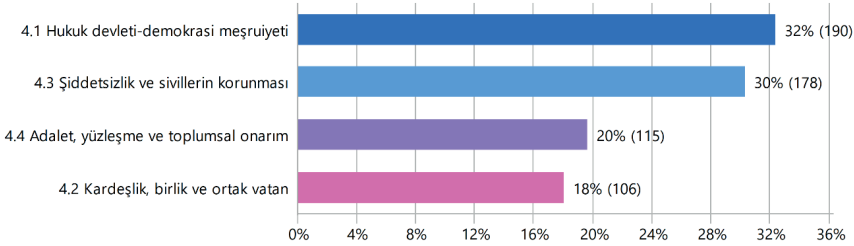
Bu gerilim, parlamenter siyasetin teknikleştirilmesi ile siyasal çatışmanın çözülmesi arasındaki farkı görünür kılmaktadır. Kurumsal tasarım, müzakereyi bütünüyle ikame edememekte ve izleme komisyonları, takvimler, denetim mekanizmaları ve aşamalı paketler, ancak taraflar birbirlerini asgari düzeyde meşru muhatap olarak kabul ettiklerinde etkili hale gelebilmektedir. Aksi durumda süreç tasarımı, bulguların da işaret ettiği gibi uzlaşının maddi taşıyıcısı olmaktan çok, uzlaşının yokluğunu erteleyen bir idari çerçeveye dönüşebilmektedir. Kurumsal mimari önemlidir, fakat onu taşıyacak söylemsel meşruiyet zemini çöktüğünde tek başına yeterli değildir.

Yasama süreci açısından bu durum, komisyonların neden yalnız uzmanlık ve koordinasyon düzenekleri olarak ele alınamayacağını göstermektedir. Komisyonlar aynı zamanda siyasal sınırların, meşruiyet ölçütlerinin ve kabul edilebilir dilin üretildiği mekânlardır. Bu nedenle parlamenter uzlaşının başarısı, iyi tasarlanmış prosedürler kadar bu prosedürleri taşıyan kamusal dilin niteliğine de bağlıdır. Uzlaşmayı kuran esas zemin, teknik mükemmellikten ziyade, teknik düzeneklerin üzerinde yükselbildiği asgari siyasal meşruiyet alanıdır.

Bu nedenle araştırmanın en güçlü bulgularından biri, teknik uzlaş ile söylemsel dışlama arasındaki gerilimin yapısal niteliğini göstermesidir. Aynı belgelerde bir yandan aşamalılık, teknik-uygulama uzlaşısı, şeffaflık ve kurumsal denetim gibi mekanizmalar üzerinden ilerleme imkânı üretilmekte; öte yandan yaftalama, kriminalizasyon, komplo ve niyet okuma dili bu ilerlemeyi sürekli olarak daraltmaktadır. Bu bağlamda uzlaş kırılganlığı, süreç mimarisinin ürettiği siyasal uzlaşma imkânlarının, meşruiyet rejiminin dışlayıcı sınırları tarafından eş zamanlı olarak daraltılmasıyla şekillenmektedir.

Bu gerilim, hakikat ve toplumsal onarım başlıklarında daha da görünürleşmektedir. Parti raporlarının kod analizinde adalet-yüzleşme-toplumsal onarım alanının ortak kavramlar içinde %20 (n=115) paya sahip olması, partilerin adalet talebini tümüyle dışlamadığını göstermektedir; fakat bu talep kurumsal ve bağlayıcı hale geldiğinde hızla sert sınırlarla karşılaşmaktadır. DEM Parti ve TİP'in *hakikat komisyonu, arşivlerin açılması, zorla kaybetmelerin aydınlatılması ve cezasızlıkla mücadele önerileri* barışın normatif derinliğini artırırken; AK Parti, CHP ve özellikle MHP'de adalet çoğu zaman *toplumsal huzurun korunması, kamu düzeninin yeniden tesisi veya geçmişin "bayraklaştırılmaması"* ekseninde sınırlandırılmaktadır. Bu nedenle parlamenter süreç, geçmişle yüzleşmeyi konuşulabilir kılmakta; ama yüzleşmenin kurumsal sonuçlarını üstlenme noktasında büyük ölçüde bölünmektedir.

4 Uzlaşma zeminini betimleyen ortak kavramlar

Kaynak: Kök Arslan, H.; Kalay, G. *“Terörsüz Türkiye” Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Siyasal Parti Raporlarının Maxqda Kodlarına Dayalı Karşılaştırmalı Söylem Analizi* raporunda yer alan 1.4 bölüm tablosu

Yasama süreci bakımından bunun anlamı açıktır. Komisyonlar yalnızca uzmanlık ve koordinasyon düzenekleri değildir; meşru/gayrimeşru, konuşulabilir/konuşulamaz ve siyasal talep/güvenlik tehdidi ayrımlarının yeniden çizildiği kurucu alanlardır. Bu nedenle parlamenter uzlaşının başarısı, yalnız daha iyi prosedür tasarlamaya değil, muhataplık ve meşruiyet sözlüğünü de dönüştürebilme kapasitesine bağlıdır. Parti raporlarının nitel kodlanmasından elde edilen ampirik veriler, süreç tasarımının neden tek başına yeterli olmadığını, söylemsel dışlamanın giderilmediği koşullarda teknik ilerlemenin kalıcı barış zeminine dönüşmeyeceğini açık biçimde göstermektedir.

5. DEĞERLENDİRME: YASAMA SÜRECİ AÇISINDAN BULGULAR

Bumakaleninbulguları,yasamasüreciaçısındanüçtemelsonucaışaretetmektedir. İlk olarak, parlamenter alanda uzlaşma çoğu durumda ortak çözüm içeriklerinden değil, ortak süreç mimarilerinden üretilmektedir. Başka bir ifadeyle, siyasal aktörler “ne yapılmalı?” sorusunda ayrışsalar bile, “nasıl tartışılmalı?”, “hangi kurumsal güvencelerle ilerlenmeli?” ve “hangi mekanizmalar süreci taşımalı?” sorularında kısmi örtüşmeler geliştirebilmektedir. Bu durum, komisyonların yalnızca yasa öncesi teknik hazırlık alanları değil, aynı zamanda siyasal çatışmayı yönetilebilir kılan ara kurumsal zemin olarak işlev gördüğünü düşündürmektedir.

İkinci olarak, ortak kavram kullanımı ile ortak siyasal yaklaşımın aynı anlama gelmediği anlaşılmaktadır. Demokrasi, eşit yurttaşlık, birlik, toplumsal barış ve onarım gibi kavramlar, aynı komisyon süreci içinde birbirinden oldukça farklı siyasal tasarımlara eklenilebilmektedir. Bu nedenle yasama sürecinde gözlenen kavramsal ortaklık, tam anlamıyla bir uzlaşma dili olarak okunmamalıdır. Uzlaşımın asıl gücü, çoğu zaman bu kavramların ortaklaşmasında değil, geçici olarak aynı müzakere zemininde tutulabilmesinde ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü olarak, parlamenter müzakerenin başarısı yalnızca kurumsal tasarıma bağlı değildir. Kurumsal güvence, izleme, şeffaflık ve aşamalılık önemli olmakla birlikte, bunların etkisi söylemsel meşruiyet koşullarından bağımsız değildir.

Karşı tarafın meşru siyasal özne statüsü sistematik biçimde aşındırıldığında, en iyi tasarlanmış prosedürler dahi uzlaşa üretme kapasitesini kaybedebilmektedir. Bu da yasama sürecinin salt kurallardan ibaret olmadığını; meşruiyetin dilsel inşasıyla doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda komisyon süreci, yalnızca teknik uzlaşma üretmeye dönük bir araç değil, aynı zamanda siyasal sınırların belirlendiği bir alandır. Hangi başlıkların komisyon gündemine taşınabildiği, hangilerinin sınırlandırıldığı ya da dışarıda bırakıldığı; hangi kavramların ortak bir zeminde buluşturulabildiği ve hangilerinin siyasal risk olarak sunulduğu, bu siyasal işlevin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla parlamenter uzlaşmayı anlamak için nihai yasa metinlerine bakmak yeterli değildir; komisyon aşamasında üretilen söylemsel düzenin de çözülmesi gerekir.

Bu çerçeve, Türkiye bağlamına özgü görünen bir bulgunun daha geniş bir kuramsal anlam taşıdığını da göstermektedir. Farklı ideolojik yönelimlere sahip siyasal partiler, aynı parlamenter zeminde ortak kavramlar kullanabilseler bile, bu kavramların hangi siyasal topluluk fikrine hizmet edeceği konusunda ayrışabilmektedir. Dolayısıyla parlamenter uzlaşının analizi, yalnızca önerilerin birbirine yakınlığına değil, kavramların hangi meşruiyet çerçeveleri içinde yeniden anlamlandırıldığına da odaklanmalıdır. Bu da uzlaşmayı nicel çoğunluk ya da tekil bir mutabakat anı olarak değil, çok katmanlı bir hegemonya ve meşruiyet mücadelesi olarak değerlendirmeyi gerektirmektedir.

MAXQDA kod verileri, yasama süreci bağlamında çatışma alanında ekonomi, hukuk ve kimlik kategorilerinin birbirinden ayrılmış başlıklar halinde işlemediğini göstermektedir. Bölgesel eşitsizlik ve kalkınma tartışmaları; güvenlik harcamalarının fırsat maliyeti, bölüşüm rejimindeki eşitsizlikler, zorunlu göçün toplumsal maliyeti ve kayyum uygulamalarının ürettiği temsil krizleriyle iç içe geçmektedir. Bu nedenle parlamenter uzlaşayı yalnızca kimlik ya da yalnızca güvenlik ekseninde okumak analitik olarak yetersiz kalmaktadır. Asıl mesele, güvenlik rejimi ile siyasal-ekonomik yeniden dağıtım rejimi arasındaki bağların farklı partiler tarafından nasıl kurulduğunu çözümlemektir.

Ayrıca, ortak kavramların kullanılıyor olması, süreç mimarisinde tamamen bir uzlaşa sağlandığı anlamına gelmemektedir. Hukuk devleti, kardeşlik, adalet, şiddetsizlik ve eşit yurttaşlık gibi kavramlar bütün partilerin raporlarında görülebilmekte; ancak birbirine zıt siyasal önerilere eklenilebilmektedir. “Terörsüz Türkiye” Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonuna sunulan siyasai parti raporlarının birinde hukuk devleti, devlet kapasitesinin rasyonelleştirilmesi anlamına gelirken; bir diğerinde istisna rejimlerinin tasfiyesi ve siyasal alanın yeniden açılması anlamına gelmektedir. Benzer biçimde kardeşlik kavramı, hak ve eşitliğin sonucu olarak kurulurken, aynı zamanda hak ve eşitlik taleplerini sınırlayan önsel bir ahlaki çerçeve olarak da aktarılabilmektedir. Bu nedenle parlamenter uzlaşının analizi, ortak kelimelerin nicel büyüklüğüne değil, bu kelimelerin hangi kurumsal önerilere ve hangi güç ilişkilerine bağlandığına odaklanmalıdır.

Daha geniş bir kuramsal perspektiften bakıldığında, bu bulgular, yoğun kutuplaşma ve etnopolitik gerilim içeren parlamenter alanlarda uzlaşının çoğu zaman tamamlanmış bir siyasal proje olarak değil, yönetilebilir geçiş rejimleri biçiminde ortaya çıktığını göstermektedir. Türkiye örneğinde TBMM **Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu**, ortak bir nihai çözüm üretmekten çok, hangi eşiklerde geçici ortaklaşmaların kurulabildiğini ve hangi noktalarda meşruiyet rejiminin yeniden sertleştiğini görünür kılmaktadır. Makalenin derinleştirilmiş ampirik zemini, bu nedenle, parlamenter müzakereyi yalnızca yasa yapma tekniği olarak değil, hegemonik mücadelenin kurumsal olarak düzenlendiği bir alan olarak kavramayı mümkün kılmaktadır.

Son olarak, bulguların işaret ettiği insani ve toplumsal yoğunluk, parlamenter uzlaşının yalnızca elitler düzeyinde işleyen bir süreç olarak değerlendirilemeyeceğini de göstermektedir. Mağduriyet, yas, zorunlu göç, sosyal yıkım, dilsel tanınma ve kırsal ekonominin yeniden inşası gibi başlıkların raporlarda yüksek frekansta yer alması, partilerin toplumsal bedeli tümüyle inkâr edemediklerini; ancak bu bedeli farklı ahlaki ve siyasal çerçeveler içinde anlamlandırdıklarını göstermektedir. Bu nedenle komisyon süreci, bir yandan devlet formu ve güvenlik dili etrafında kapanırken, diğer yandan toplumsal onarım, haklar ve yeniden dağıtım taleplerini sürekli gündeme getiren bir toplumsal dinamikle karşı karşıya kalmaktadır.

SONUÇ

Bu makalede, TBMM Terörsüz Türkiye **Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu** sürecine sunulan dokuz parti raporundan hareketle, Türkiye’de siyasal uzlaşının hangi söylemsel ve kurumsal koşullar altında mümkün ya da imkânsız hale geldiğini tartışılmaktadır. Araştırmanın temel bulgusu, uzlaşının içeriksel uzlaşıdan çok süreç tasarımı, kurumsal güvence ve teknik-uygulama dili üzerinden kurulmasıdır. TBMM-merkezli meşruiyet, aşamalılık, koşulluluk, izleme ve denetim gibi unsurlar, partiler arasında tam içeriksel uzlaşa üretme de ortak bir müzakere zemini yaratmaktadır.

Bunakarşılık, kırmızı çizgiler, kriminalizasyon, meşruiyet iptali, mutlaklaştırma, yaftalama ve sıfır-toplamcı söylemler, bu zemini sürekli daraltmaktadır. Bu nedenle uzlaşının önündeki temel eşik, yalnızca hangi önerilerin masaya geldiği değil, hangi aktörlerin meşru muhatap sayıldığı ve hangi söylem dilinin siyasal alan içinde kabul gördüğüdür. Uzlaşının en önemli sorunu çoğu zaman içerik eksikliği değil, meşruiyet krizi olduğu anlaşılmaktadır.

Daha geniş bir analitik açıdan bu sonuç, parlamenter uzlaşının ortak çözümlerden çok ortak müzakere edilebilirlik rejimleri ürettiğini göstermektedir. Yasama süreci açısından ise bulgu daha somuttur. Komisyonlar, yalnız teknik hazırlık alanları değil, siyasal meşruiyetin ve müzakere sınırlarının kurulduğu kurumsal eşiklerdir. Bu nedenle TBMM komisyon süreci, çözümün içeriğini belirleyen nihai bir karar alanından çok, siyasal uzlaşının hangi dilsel ve kurumsal koşullar altında kurulabileceğini görünür kılan bir parlamenter alan olarak değerlendirilmelidir. Bu

makalenin katkısı, normatif reçeteler önermekten çok, uzlaşının maddi ve sembolik eşiklerini görünür kılmasındadır. Partiler arasındaki ayrışma, yalnız farklı çözüm önerilerinden değil farklı siyasal ve meşruiyet yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda uzlaş, nihai bir sonuçtan çok, sürekli yeniden kurulması gereken kırılgan bir siyasal süreçtir.

Parti raporlarının analizinden elde edilen nicel ve nitel bulgular, bu sonucu daha da güçlendirmektedir. Uzlaşının en yoğun biçimde teknik-uygulama uzlaşısı, aşamalılık ve kurumsal güvence başlıklarında kümelenmesiyle buna karşılık kriminalizasyon, kırmızı çizgiler, mutlaklaştırma ve niyet okuma söylemlerinin yüksek frekanslarda görünmesi, parlamenter siyasetin hem uzlaşan hem ayrışan işlevleri aynı anda taşıdığını göstermektedir. Bu nedenle uzlaşının maddi gerçekliği, yalnız önerilerin içerik analizinde değil hangi önerilerin hangi dil içinde meşru hale getirildiği ve hangilerinin daha baştan gayrimeşru kılındığı düğüm noktalarında aranması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu AK Parti Grubu Raporu*, 2025.

Balibar, Etienne - Immanuel Wallerstein, *İrk Ulus Sınıf*, Çev. Nazlı Ökten, Metis Yayınları, İstanbul, 1993.

Cumhuriyet Halk Partisi, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Raporu*, 2025.

DEM Parti, *Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu DEM Parti Raporu*, 2025.

Demokratik Sol Parti, *Millî Birlik, Dayanışma ve Demokrasi Komisyonu Değerlendirme Raporu*, 2025.

Dryzek, John S., *Discursive Democracy: Politics, Policy, and Political Science*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990.

Emek Partisi, *Komisyon Raporu*, 2025.

Habermas, Jürgen, *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*, MIT Press, Cambridge, 1996.

Hajer, Maarten A., *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process*, Oxford University Press, Oxford, 1995.

Hall, Peter A., “Policy Paradigms, Social Learning, and the State”, *Comparative Politics*, C. 25, S. 3, 1993, ss. 275-296.

Kök Arslan, H.; Kalay, G. “*Terörsüz Türkiye*” *Milli Dayanışma Ve Kardeşlik Komisyonu Siyasi Parti Raporlarının Maxqda Kodlarına Dayalı Karşılaştırmalı Söylem Analizi*” - Komisyon Raporu.

Laclau, Ernesto - Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*, Verso, London, 1985.

MAXQDA Analytics Pro 24, *Kod Kitabı*, 2026.

MAXQDA Analytics Pro 24, *Nicel Veri Analizi Tabloları*, 2026.

MAXQDA Analytics Pro 24, *Nitel Veri Analizi Yazılımı Çıktıları*, 2026.

Milliyetçi Hareket Partisi, *Terörsüz Türkiye Raporu*, 2025.

Mouffe, Chantal, *The Democratic Paradox*, Verso, London, 2000.

Schmidt, Vivien A., “Discursive Institutionalism: The Explanatory Power of Ideas and Discourse”, *Annual Review of Political Science*, C. 11, 2008, ss. 303-326.

Schmitt, Carl, *Kanunilik ve Meşruiyet*, İthaki Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2018.

Türkiye İşçi Partisi, *Komisyon Sonuç Raporu Önerisi*, 2025.

Yeni Refah Partisi, *Rapor*, 2025.

Yeniyol Grubu, *TBMM Raporu*, 2025.